

НА ВІСТРІ СУЧАСНИХ ПРОБЛЕМ (ДО 50-РІЧЧЯ ДП «НАУКОВИЙ ЦЕНТР ПРЕВЕНТИВНОЇ ТОКСИКОЛОГІЇ, ХАРЧОВОЇ ТА ХІМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ІМЕНІ АКАДЕМІКА Л.І. МЕДВЕДЯ МІНІСТЕРСТВА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ»)

О.О. Бобильова, кандидат мед. наук

П'ятдесят років тому в науковій царині країни відбулася знакова подія, яка відіграла визначну роль у становленні і розвитку важливого розділу токсикологічної науки, справила величезний вплив на попередження негативних наслідків господарської діяльності, на охорону довкілля, збереження здоров'я людини.

25 листопада 1964 р. в м. Києві було засновано Всесоюзний науково-дослідний інститут гігієни і токсикології пестицидів, полімерів та пластичних мас (ВНДІГІНТОКС) — як єдиний в СРСР унікальний науковий заклад з проблем токсикологічної оцінки та безпечного застосування пестицидів, полімерів та пластичних мас. Його фундатором був видатний вчений та організатор охорони здоров'я академік АМН СРСР, заслужений діяч науки УРСР, професор Левко Іванович Медведь (1905—1980 р.р.)

У період з 1996 р. (відповідно до Постанови Кабінету Міністрів № 1068 від 5 вересня 1996 р. та Наказу МОЗ України № 324 від 24 жовтня 1996 р.) інститут функціонував під назвою Інститут екогігієни і токсикології ім. Л.І. Медведя, Державне підприємство (ЕКОГІНТОКС). У 2010 році до ЕКОГІНТОКСу наказом МОЗ України № 173-0 від 25.08.10 було приєднано Чернівецький інститут медико-екологічних проблем. У 2013 році Інститут перейменовано на Науковий центр превентивної токсикології, харчової та хімічної безпеки імені академіка Л.І. Медведя, державне підприємство (ЕКОГІНТОКС).

Разом з академіком Л.І. Медведем в Інституті з перших років його заснування працювали д.м.н., проф. Є.О. Антонович, д.м.н. В.П. Безуглий, д.м.н., проф. Г.О. Білоножко, д.м.н., проф. Є.С. Брусіловський, д.м.н. А.В. Болотний, к.м.н. В.С. Бурий, д.м.н. Т.Д. Зорьєва, д.м.н., чл.-кор. НАН і АМН України, проф. Ю.С. Каган, д.б.н., проф. М.А. Клісенко, д.м.н. М.Г. Кокаровцева, д.м.н., проф. У.А. Кузьмінська, д.м.н. М.М. Кузьменко, д.б.н. А.Й. Курінний, д.м.н. Є.О. Мельникова, д.м.н. І.Г. Мізюкова, д.м.н., проф. М.Ф. Мотузінський (директор інституту у 1989—1993 рр.), д.м.н. Н.Д. Мухтарова, д.м.н., проф. О.В. Павлов (директор Інституту у 1982—1989 рр.),

д.м.н., проф. В.Ю. Петрунькін, д.х.н., проф. В.М. Поляков, д.м.н., проф. Г.О. Родіонов, д.м.н., проф. Є.І. Спину, д.м.н. Р.Ю. Сова, д.м.н., проф. К.І. Станкевич, д.б.н. Б.Й. Чайкіна, д.м.н. В.О. Шефтель та й багато інших.

Саме тоді плеяда однодумців розробила наукову базу для створення системи профілактичних заходів щодо безпечного застосування пестицидів, агрохімікатів, полімерів і пластичних мас.

З моменту створення Інститут став головною установою Міністерства охорони здоров'я з проблем екогігієни і токсикології, професійної та екологічно залежної патології, підготовки та наукового обґрунтування проектів законодавчих актів, які мають першорядне значення для нормативно-правового забезпечення охорони здоров'я населення.

З плином часу, завдяки науковому прогресу, на вістрі якого завжди знаходилися наукові співробітники Інституту, коло інтересів, пошуків і обов'язків значно розширилося.

Так, сьогодні основними напрямками роботи Інституту є дослідження механізмів токсичної і селективної дії хімічних речовин; вивчення біологічних закономірностей впливу шкідливих факторів на організм; дослідження комбінованої дії факторів навколишнього середовища; вивчення джерел забруднення довкілля, кількісна і якісна оцінка формування фонового забруднення з позицій їх впливу на організм людини; дослідження ризику віддалених ефектів дії; проведення досліджень для потреб державних випробувань (гігієнічні та токсикологічні аспекти); розробка методів контролю в об'єктах довкілля та продуктах харчування; дослідження безпечності для здоров'я людини біотехнологічної продукції; розробка методичних основ моніторингу навколишнього середовища та стану здоров'я населення (з урахування екологічних умов); вивчення проблем організації санітарно-гігієнічного та протиепідемічного забезпечення населення в умовах природних, техногенних і соціальних катастроф та інше. Наукова та експертна діяльність ЕКОГІНТОКСу становить чітку систему ком-

плексних токсикологічних, гігієнічних, хіміко-аналітичних і клінічних досліджень, спрямованих на вивчення багатоаспектної взаємодії організму людини з довкіллям.

Стрімко розвивається створена Інститутом система токсиколого-гігієнічної регламентації та постреєстраційного моніторингу пестицидів, агрохімікатів, забруднювачів довкілля, що мігрують із полімерних речовин. Ця система за своїм змістом і значенням є національним надбанням України, прикладом наслідування для багатьох європейських країн.

Важливим, соціально спрямованим етапом розвитку сучасної токсикологічної науки є створення концепції регламентування хімічних речовин з урахуванням вікової чутливості та впливу на найбільш вразливих особин популяції. Її впровадження в практику гігієнічного регламентування матиме важливий соціальний ефект з точки зору захисту здоров'я народу України. Ряд положень цієї концепції враховані експертами ЄС при розробці нових критеріїв безпечності харчових продуктів.

У 1994 році колектив Інституту (Центру) обрав своїм директором Проданчука Миколу Георгійовича — члена-кореспондента АМН України, доктора медичних наук, професора, заслуженого лікаря України.

Останні 20 років у Центрі працювали та працюють понад 400 співробітників, з них 30 докторів та 80 кандидатів наук, серед яких такі відомі вчені, як д.м.н., проф. Антонович Є.О., д.м.н., проф. Балан Г.М., д.м.н. Баглій Є.А., д.м.н. Болотний А.В., д.м.н. Дмитренко М.П., д.м.н., проф. Власик Л.І., д.м.н. Дейнека Є.Р., д.б.н. Жмінко П.Г., д.м.н. Закордонцев В.А., д.м.н., проф. Калашников А.А., д.м.н. Карачов І.І., д.т.н. Кисла Л.В., д.фарм.н. Кривенчук В.Є., д.б.н. Кокшарева Н.В., д.м.н. Кучак Ю.А., д.м.н. Мудрий І.В., д.м.н. Ракітський В.М., д.м.н. Рожковська Г.П., д.м.н., проф.

Смоляр В.І., д.м.н. Сова Р.Ю., д.м.н., проф. Спину Є.І., член-кор. АМН, д.м.н., проф. Проданчук М.Г., д.б.н. Чміль В.Д., д.м.н. Шейман Б.С., д.м.н. Шепельська Н.Р., к.м.н. Бабіч В.А., к.м.н. Бобильова О.О., к.м.н. Болтіна І.В., к.б.н. Васецька О.П., к.м.н. Великий В.І., к.м.н. Воронина В.М., к.м.н. Герасимова В.Г., к.х.н. Гринько А.П., к.х.н. Горцева Л.В., к.м.н. Голінько О.М., к.м.н. Гудзь О.В., к.м.н. Гуньков С.В., к.б.н. Демченко В., к.м.н. Дишиневиц Н.Є., к.б.н. Зіновьева М.Л., к.м.н. Іванова Л.І., к.м.н. Іванова С.І., к.м.н. Іванова Т.П., к.м.н. Карповець П.М., к.м.н. Кокалко М.М., к.б.н. Корнута Н.О., к.х.н. Кравченко Т.І., к.м.н. Кравчук О.П., к.б.н. Левицька В.М., к.м.н. Лепшошкін І.В., к.х.н. Макаручук Т.Л., к.м.н. Медведєв В.І., к.м.н. Медведь І.Л., к.б.н. Недопитанська Н.М., к.м.н. Перехрестенко В.А., к.м.н. Петрашенко Г.І., к.б.н. Повякель Л.І., к.м.н. Подрушняк А.Є., к.м.н. Проданчук Г.М., к.м.н. Сененко Л.Г., к.м.н. Сергєєв С.Г., к.м.н. Світлий С.С., к.м.н. Соколовський М.В., к.м.н. Строй А.М., к.м.н. к.х.н. Тураш М.М., Харченко Т.Ф., к.м.н. Шуляк В.Г., к.м.н. Шиліна В.Ф., к.м.н. Юрченко І.В. та багато інших.

Комп'ютерне та інформаційно-аналітичне забезпечення здійснювали Батьковський М.Б., Юрченко А.І., Головін А.С. та Завалко В.І. Контроль якості досліджень та метрологічне забезпечення — Прокопенко Л.О. та співробітники сектору.

Фінансово-економічну та адміністративно-господарську діяльність у цей період забезпечували Кириллова Т.К., Доманський О.А., Купріянов І.С., Шатурська Н.Д., Іщенко Л.Г. та інші.

Профспілкову організацію ЕКОГІНТОКСу очолювали Жмінко П.Г. та Бабій Т.М.

Досягнення Наукового центру високо оцінені на світовому рівні. Провідні фахівці

ЕКОГІНТОКСу активно працюють у рамках таких міжнародних організацій, як Міжурядовий комітет по стійких органічних забруднювачах, Програма ООН по довкіллю, Всесвітня організація охорони здоров'я, Європейська токсикологічна асоціація, Міжнародний інститут наук про життя, Міжнародна рада з аналітичної хімії, Комісія Кодексу Аліментаріус, систематично беруть участь у найпрестижніших всесвітніх, європейських та американських наукових форумах.

Свій внесок у зміцнення міжнародного авторитету державної установи робить особисто директор Наукового центру Проданчук М.Г., працюючи як експерт ВООЗ з питань організації охорони здоров'я, експерт-токсиколог Програми ООН по довкіллю (UNEP), зокрема в підготовці Стокгольмської конвенції, експерт Міжнародного інституту наук про здоров'я в програмі Європейського Союзу щодо критеріїв безпечності харчових продуктів. Створене і очолюване М.Г. Проданчуком Товариство токсикологів України посідає одне із почесних місць в ЄВРОТОКСі, європейському та світовому токсикологічних наукових співтовариствах. Так, у 2013–2014 р.р. на базі Наукового центру ім. академіка Л.І. Медведя відбулися наради ВООЗ з проблем застосування пестицидів, 10-е спільне засідання СІРАК, ФАО, ВООЗ та 57-е засідання Міжнародної ради зі співробітництва в галузі аналітичної хімії пестицидів.

Колектив Центру тісно співпрацює із широкою мережею профільних установ, надаючи їм не тільки наукову, консультативну і методичну допомогу, а й підтримуючи їх матеріально. За рахунок коштів, зароблених колективом Центру, надавалась благодійна допомога співробітникам санепідеміологічних станцій, що постраждали від стихійного лиха, дітям-сиротам, чорнобильським та ветеранським фондам, а в 2014 р. в якості допомоги бійцям АТО на сході України передано спеціальний евакуаційно-медичний транспорт та гуманітарну допомогу у вигляді ліків, перев'язувальних та витратних матеріалів, захисних шоломів тощо. Особливе місце в роботі Центру посідає

меценатська діяльність. Так не раз надається допомога фондам театрального мистецтва, у збереженні архітектурних пам'яток культури, підтримується видання духовної літератури, поетичних збірок, художніх та музичних альбомів і виставок, дисків з унікальними записами музичних творів у виконанні українських митців.

З 2000 року започатковано меценатський культурологічний проект "Наша Україна в піснях та музиці", а в 2001 році відкрито Галерею ЕКОГІНТОКСу та Студію військово-історичного мистецтва, проводяться благодійні вечори до Дня Святого Миколая, що сприяє залученню до духовної скарбниці широкої громадськості та пропаганді надбань української культури.

За підсумками діяльності та вагомий внесок у розвиток медичної науки, забезпечення здоров'я нації колектив Центру нагороджено Почесним дипломом переможця Національного конкурсу «Золоті торгові марки», почесною відзнакою «Суспільне визнання», Національною премією «Бізнес Олімп», орденом «За трудові досягнення» IV ступеня, Почесними грамотами Міністерства охорони здоров'я України.

Науковий центр є постійним лідером у всеукраїнських рейтингах щодо аналізу державних підприємств, які займаються дослідженнями та розробками в галузі природничих наук, зокрема це – „Національний рейтинг товарів та послуг”, Національна програма „Лідери ХХІ століття”, міжнародний екологічний рейтинг „Ліга кращих”, загальнодержавна рейтингова програма „Державне підприємство року”.

За п'ятдесят років ЕКОГІНТОКС став монолітним, згуртованим колективом, сповненим творчих задумів, здобутків. Незважаючи на складний період, який переживають наукові заклади України, колектив упевнено з оптимізмом дивиться у майбутнє, розв'язуючи складні науково-практичні завдання в галузі превентивної токсикології, харчової та хімічної безпеки. Безперечно, в історію ЕКОГІНТОКСу буде вписано ще не одну яскраву сторінку.